

Listedkongen - Anders Peter Hansen (1819-1889)

DEL I: Anders Peter Hansen i Listed

Min tipoldefar **Anders Peter Hansen** (1819-1889) blev født i Listed Fiskerleje i 1819. Om ham ved jeg en hel del, da der stadig findes meget materiale bevaret fra hans tid. En del hos mig og min familie og en del hos Knud Harild fra Svaneke, der som jeg har arvet papirer og fotografier fra familien.

Knud Harild har i vores fælles værk om familieskibet 'Margrethe' indgående beskrevet familien fra Listed, hvor min oldefar, Niels Peter Aakjær kom til som plejebarn i 1869, da han blev forældreløs i Aalborg. Jeg har tilladt mig her at citere direkte fra Knud Harilds beretning, da der ikke er nogen grund til at skrive den om her. Citaterne er fra 'bogen': "Historien om tremastet skonnert "Margrethe" af Nexø 1871-1905 og familien Hansen fra Listedgaard", som vi fik trykt i 2008.

A. P. Hansen i Listed og hans ophav

"A.P.Hansen's fædrene slægt kan føres tilbage til 1500-tallet til Hans Thorsen (1598) Tornegård i Rutsker videre til Peter Thorsen (f.1660-d.1719) derfra til Niels Pedersen (f.1701-d.1729) på Stampegård, så til oldefar Peder Thor Nielsen (f.1727-d.1805) på Gadebygård og farfar Niels Thor Pedersen (f.1752-d.1823) på Munkegård, hvor hans far Hans Thorsen Nielsen (f.1781-d.1836) bor hos sine forældre, til han i en alder af 24 år d.23.2.1805 gifter sig med Anna Kirstine (f.1787-d.1868), datter af avlsbruger/fisker Jens Andersen (f.1755-d.1835) og Ane Kirstine Ipsdatter (f.1755-d.1832) i Listed,

Det er en god 9 fags ejendom, som svigerforældrene har, med de nødvendige udenomsbygninger til et husdyrhold med heste, køer, svin, får, gæs og jord, skov og eng i Listed Vang, ydermere en fiskerbåd med redskaber og 1/8 part i en kvase i Svaneke. Endnu kan 6 fag af stuehuset ses på Strandstien 6 i Listed. Hans Thorsen og Anne Kirstine arver ejendommen. De får fire børn, 3 døtre – Karen Kirstine (f.1806), Anne Margrethe (f.1809), Margrethe (f.1813) og sønnen Anders Peter (f.1819), han arver ejendommen efter faderens død.

Døtrene kommer godt i vej, bliver godt gifte og får en del børn, hvoraf flere kommer ind i historien senere. Det er især Karen Kirstines giftermål med kaptajn Hans Jensen Dahl fra Gudhjem, der har betydning i denne fortælling, idet de flytter til Svaneke, hvor de i 1843 bygger hus, netop det hus jeg nu sidder og skriver i."

Købet og genopbygningen af Listedgård

Knud Harild beretter:

"I en alder af 22 år (1841) køber Anders Peter naboejendommen Listedgård på en dødsboauktion, sikkert med tanke på sit kommende bryllup med Nicoline Margrethe (f.1818-d.1887), datter af skomager Peder Andersen i Svaneke. D.20.10.1843 bliver parret gift i Ibsker kirke, og de flytter ind i den gamle Listedgård. Bygningerne viser sig efterhånden så ringe, at Anders Peter beslutter at bygge nyt.

Først 5 år senere i 1848, står det nye stuehus færdigt, stort og flot på 12 fag med stråtag og brædeovergavle og året efter er den østre længe færdig i samme gode kvalitet som stuehuset med ege bindingsværk, fuldmurede gavle og hårdtbrændte mursten i tavlerne i stedet for lerklining, som var vanligt på den tid.

Ejendommen bliver udbygget i det næste årti til den firlængede gård, vi ser i dag. De gamle bygninger fjernes efterhånden, men man bruger dem som udhuse, så længe de kan holde, der er stadig en lille bygning tilbage fra dengang.

I 1850 sælger moderen sin ejendom til Anders Peter og flytter ind i Listedgårds nye stuehus hos søn og svigerdatter, her bor hun til sin død 1868 godt 80 år gammel. Gården fremstår i dag, som Listeds mest helstøbte bygningsanlæg, som ikke er væsentlig ændret i det ydre siden sin opførelse. ”

A. P. Hansens mor Ane/Anna Kirstine Jensdatter

Knud Harild fortæller om et gammelt fotografi.

”At vi har et billede af Anna Kirstine Jensdatter, altså min tipoldemor, skyldes et ganske sjovt tilfælde, idet en fotograf Johan Hansen i 1866 nedsatte sig i Nexø. A. P. Hansen så straks muligheden for at få familien og ikke mindst sin mor Anna Kirstine ”taget af” til sin firsårsdag d. 29. 12. 67. Det har været en spændende dag, sådan at prøve noget helt nyt.

Man kan se for sig: stadsvognen kørt frem på gårdspladsen med de to frederiksborgere forspændte, hele familien passende klædt agende til Nexø for at møde ”fremskridtet” – fotografiet, der det næste århundrede fyldte fotoalbum efter fotoalbum med stovte portrætter af fædre, mødre, børn og bekendte.”

A. P. Hansen i Listed

A. P. Hansen er omtalt i bogen “Historiske huse i Listed Fiskerleje” som: “... en driftig mand. Ikke alene nyopbyggede han den eksisterende Listedgård, men han ses også i 1860’erne at have haft bevilling til udsalg af brændevin og til at drive handel med klude og ben m.m., ligesom han en lang årrække var fiskerlejets formand, en post, som hans søn i øvrigt overtog efter ham. ”

I hele sin levetid var han i såvel kirkebøger som folketællinger omtalt som “avlsbruger” eller “formand”, dvs. formand for fiskerlejet. Han var derfor næppe en egentlig købmand. I bogen “Svaneke bys historie” er der s. 186 anført, at der som et resultat af Svaneke købstadsrettigheder var et bælte på 7-10 km uden om Svaneke, hvor der ikke måtte slå sig købmænd ned. Det betød bl.a. at der ikke var købmænd i hverken Listed eller Årsdale og befolkningen måtte gå til Svaneke for at købe ind. Men ifølge ”Danmarkshistorien”, bind 11, p. 29 ophørte købstadsrettighederne i 1857 ved en næringsreform. Det kan således godt passe med at han fik bevilling på udsalg af brændevin og handel med klude og ben i 1860’erne.

“Listedkonge” og formand for fiskerlejet 1850-1889

Allerede tidligt omkring 1850, hvor A. P. Hansen var 31 år, blev han formand for fiskerlejet. Denne position beholdt han i hele 39 år, så længe at hans ry som “Listedkongen” opstod. Hvor betegnelsen kommer fra ved jeg ikke, blot at den har været bevaret som en del af vores familietradition.

Knud Harild beretter om A. P. Hansen som formand for fiskerlejet:

”A. P. Hansen var også ”formand” for Listed fiskeleje, hvad dette præcist indebærer ved jeg ikke, udover at han havde opsyn og en vis myndighed over lejets fællesarealer, herunder ”Listed Frihed” øst for lejet, hvor beboerne var begyndt at opføre huse uden nogen godkendelse. A. P. Hansen havde så myndighed til at fastlægge grundstørrelse og udfærdige skøde for disse udflyttere, ofte var det ½ snes år efter opførelsen, altså skulle der bringes orden i sagerne – jf. ”Historiske huse i Listed fiskeleje”.

Han sørgede også for fællesarealernes vedligeholdelse og økonomi. Det skabte naturligvis en del snak mand og mand imellem ofte med negativt indhold, fx fortælles at fattigfolk uden jord på ”Raggara løkkan” kunne sætte deres kreaturer ud til græsning for en mindre betaling, men kunne de ikke betale, blev kreaturet uden videre solgt for at dække gælden, det fortælles også at fattigfolk (Raggara) der købte brændevin hos ham, fik den fortyndet med havvand for at tjene mere, - misundelse og uvished har mange tunger. ”

A. P. Hansens handel, kvaser og fiskeeksport

A. P. Hansen tjente ikke alene penge på at handle med brændevin, klude og ben, han leverede også frisk fisk til Tyskland og København. Knud Harild beretter:

”Anders Peter Hansen er en dygtig handelsmand, han driver en lille butik og har spiritusbevilling foruden en betydelig eksport af laks til Tyskland, og leverance af levende torsk til hovedstaden. Her lå nok de store penge. Efterhånden har han 4 kvaser, ”Nicoline”, ”Marie”, ”Augusta” og ”Andrine Margrethe” til sin transport af fisk, ligesom han investerede i større langfartskibe. ”

Om A. P. Hansens handel med skibe, der kom til Listed fortæller Knud Harild:

”Gården ligger smukt helt ud til klippekysten i Listed Fiskeleje i tæt forbindelse med hav, fiskeri og de forbipasserende sejlskibe, som der var en del handel med, særlig når de i vestenkuling lå som ”vindrivere” forankret på reden.

Om denne handel fortælles en sjov episode om nogle fiskere, der roede ud til en engelskmand, der lå på reden, for at gøre en god handel. Søfolkene ville bl.a. gerne have ost, men fiskerne, der ikke var velbevandrede udi det engelske, anede ikke hvad søfolkenes ”cheese” betød, de gentog ordet mange gange ”cheese – cheese”, lige meget hjalp det. På vej tilbage til Listed fik en af fiskerne en ”lys ide”. Da de så skal ud med de andre bestilte varer, har de en sæk fuld af katte med, som de til søfolkenes store forbløffelse slap ud på dækket. Det gør man ikke ustraffet, siden hed Listed-boerne altid ”Listapysana”, selv nu over 150 år efter kan man høre navnet.

Om morfar følte sig som en ”Listapys” tror jeg ikke, men han har med sine søskende haft en dejlig barndom med leg på klipper, havet med sejlen i joller og lidt fiskeri, som børnene i Listed også leger i dag. Det var et efter forholdene velhavende hjem, med en far der var travlt optaget med allehånde gøremål, som på en eller anden måde gav penge. I dag omtaler Listed-boerne ham som en dygtig, men hård forretningsmand, der ikke var bange for at bruge sin magt i samme øjemed. Hans kone gik hjemme og holdt orden på hus, børn og købmandsbutikken, når far var ude i sine forretninger. For begge betød familien meget. Som det fremgår af denne beretning, satte de alle kræfter ind for at børn og svigerbørn kunne få en god fremtid. ”

DEL II. Anders Peter Hansen (1819-1889) – og hans skibe

A. P. Hansen investerede allerede i sine unge dage i fiskekvaser og han tjente en del penge på at sejle med frisk fisk. Senere investerede han også i den ”store”, internationale sejskibsfart. Knud Harild beretter om hans fiskekvaser:

”Anders Peter Hansen er en dygtig handelsmand, han driver en lille butik og har spiritusbevilling foruden en betydelig eksport af laks til Tyskland, og leverance af levende torsk til hovedstaden. Her lå nok de store penge. Efterhånden har han 4 kvaser, ’Nicoline’, ’Marie’, ’Augusta’ og ’Andrine Margrethe’ til sin transport af fisk, ligesom han investerede i større langfartskibe. ”

Af A. P. Hansens kvaser kender vi i alt fem, der foruden de fire nævnte også omfattede galeasen ’Freya’. Den ældste var ’Andrine Margrethe’ bygget i 1851 og opkaldt efter hans ældste datter født i 1848. De tre næste kvaser blev bygget hos skibsbygger Henrik Hansen i Svaneke i henholdsvis 1855: ’Augusta’, 1856: ’Marie’ og i 1858: ’Nicoline’. Endelig byggede Henrik Hansen den noget større galease ’Freya’ i 1877.

Alle fem kvaser blev bygget med *”et dæk, en mast, platgattet, glat stævn, kravel af eg og ufuldstændig inderklædning”*. Bortset fra galeasen Freya, der selvfølgelig havde to master.

Dimensionerne var for de tre første kvaser: længde: omkring 40 fod (eller 12-13 m), bredde: omkring 12,5 fod (eller 4 m) og dybde: 6,3 fod (eller 2 m). Nicoline var lige 1 m længere. Freya var en noget større båd men dimensionerne: længde 17 m, bredde 4,5 m og dybde 2,3 m.

Ellers er der meget lidt information om indretningen af bådene. Om Augusta hed det i en ”Maa-lings-anmeldelse” fra 1892, hvor der ønskes en ny opmåling af skibet:

”Folkerummet forude under Dækket er forandret ved at dets Agterskab er flyttet tilbage til Fiske-dammen ... det saaledes forøgede Folkerum forude under Dækning indrettes til Lukaf for 2 Mand, samt for Agterrummet med overbygget Halvruf indrette til Soverum for Føreren og 1 Mand, samt til fælles Spise- og Opholdsrum for hele Besætningen, i alt 4 Mand, Føreren iberegnet.”

De små kvaser kunne altså – i hvert fald på dette tidspunkt – rumme fire mand.

Om de fem kendte fiskekvaser ved vi følgende fra Harry Andersens uddrag af forskellige protokoller, bilbreve, skibslistor og målebrev samt de digitaliserede skibslistor fra 1869 og frem på Søfar-tens Biblioteks hjemmeside:

’Andrine Margrethe’ – NJQD – brutto 19 T

Bygget 1851 af Poul Jensen Blem, Svaneke

APH ejede 1851-68: 3/8 og 1869-90: ¾, mens hans bekendt N. Clausen, Årsdale og svoger P. H.

Gram, Svaneke var med i starten. Solgt 1890 til A. Gram, Svaneke, søn af P. H. Gram. I perioden frem til dens salg i 1898 til Grenå blev den ført af en række (sætte)skippere fra området. Den udgik kort efter i 1901 af det danske skibsregister.

’Augusta’ – NJPF – brutto 22 T

Bygget 1855 af Henrik Hansen, Svaneke
 APH ejede 1855-89: 5/6 og fra ca. 1873 ejede sønnen N. P. Hansen 1/12. Solgt 1889 til Gudhjem og igen solgt 1898 til Kristianssand, Norge

'Marie' – NFJT – brutto 19 T

Bygget 1856 af Henrik Hansen, Svaneke

APH ejede 1856-1883 den største del. Anden ejer var kvaseskipper P. Pedersen, som også var fører af båden i 1870'erne. Solgt til Aalborg 1883, og videre til Grenå i 1897. Her fik den omkring 1901 monteret en hjælpekruer og var senere rubriceret som 'kutter'. Udgået 1909 af det danske skibsregister.

'Nicoline' – HBPW – brutto 22,5 T

Bygget 1868 af Henrik Hansen, Svaneke

APH enejer 1868-1889, og efter hans død ejet af hans 4 arvinger. I den periode blev den ført af skippere i området. Blandt andet også af J. P. Dahl, der førte 'Nicoline' i et års tid efter hans store skib barken 'Elene' forliste.

'Nicoline' blev solgt 1894 til Thorøhuse ved Assens. Her blev den i 1919 ombygget og gjort en del større, blandt andet fik den en ekstra mast og blev derfor til en galease. I 1931 blev den solgt til Middelfart og samtidig igen gjort til en en-mastet jagt, dog nu med en 34 HK motor. Den blev solgt videre i 1936 til Fredericia, og udgik i 1937 af det danske skibsregister. 'Nicoline' var dermed den af A. P. Hansens kvaser, der havde den længste tid i det danske skibsregister. Det krævede dog nogle ombygninger, men den levede i næsten 60 år.

'Freya' – NQBR – galease – brutto 37 T

Bygget 1876 af Henrik Hansen, Svaneke

APH enejer 1876-87 og ejede 1887-89 ¼ sammen med sin søn og svigersøn, 1890-98 ejet af de 4 arvinger med J. P. Dahl som reder. Blev i perioden ført af skippere fra området, herunder J. P. Dahl i perioden 1888- 1892 fra han førte kvasen 'Nicoline' til hans fik familieskibet, den tre-mastede skonnert 'Margrethe' at føre efter svogeren N. P. Aakjær. 'Freya' blev solgt i 1898 til Thorøhuse ved Assens og igen 1909 til Halmstad, Sverige.

Skibsreder

Foruden de relativt små fiskekvaser købte A. P. Hansen gennem årene andel i en række større sejl-skibe. Hvorfra A. P. Hansen har fået sin interesse for den "store" sejskibs fart er uvist, Muligvis som formand for fiskerlejet og hans stigende fiskeeksport. Men det er et faktum, at han som yngste søn af en avlsbruger har haft nær forbindelse til søfarten. Hans to ældre søstre, **Karen Kirstine** (1806-1862) og **Anne Margrethe** (1809-1885) blev begge gift med senere skibsførere, nemlig henholdsvis **Hans Jensen Dahl** (1803-1893) fra Gudhjem og **Peter Hansen Gram** (1805-1886) fra Svaneke. Begge har boet og virket i Svaneke og begge har været medejere af mindre dele af A. P. Hansens fiskekvaser.

H. J. Dahl var ejer af og skibsfører på kvasen 'Fred og ro'. Denne kvase var på 19 RT og oprindelig bygget i Svaneke i 1831, men senere ombygget i København i 1870. P. H. Gram var kvasefører på blandt andet 'Snap-op' 4½ cl fra 1842, medejer af jagten 'Urban', hvor han i 1872 havde 1/8 part, samt ejede ¼ af A. P. Hansens kvase 'Andrine Margrethe'.

Også A. P. Hansens søster Karen Kirstines fjerde barn, **Anne Margrethe Dahl** blev gift med en senere skibsfører, **Hans Michael Jensen** (død før 1917), også fra Svaneke. H. M. Jensen var fører og medejer af jagten 'Urban', 53 RT samt fører og 1/8 medejer af skonnerten 'Fremad', 84 RT. Søfarten har således været tæt på A. P. Hansens familie.

Skibsfarten på Bornholm og købmand og skibsreder Peter Berg

Den bornholmske sejlskibsfart var på dette tidspunkt på sit højeste. Det største rederi på Bornholm i perioden var Mogens Christiansen i Rønne, der i alt havde 34 skibe. Men også rederiet Peter Berg i Nexø var blandt de store på Bornholm og havde gennem rederiets historie i alt 28 skibe. P. Berg var som mange af sine kolleger startet som skibsfører. Senere blev han købmand med mange andre jern i ilden. Først og fremmest var han skibsreder, men han havde også interesser i andre ting, fx forskellig industri og byggeri. Han blev en langvarig samarbejdspartner for A. P. Hansen, og P. Berg var korresponderende reder for de fleste af A. P. Hansens 'familieskibe', bl.a. 'Margrethe' og 'Elene'.

A. P. Hansens skibe

Allerede i 1863 fik A. P. Hansen 1/16 part i jagten 'Seiren' bygget af Henrik Hansen i Svaneke til købmand Mogens Smidt i Svaneke, og i 1871 tog han så initiativ til at få bygget barkentinaen 'Margrethe' hos J. H. Brandt i Nexø. Skibet finansieredes som partsrederi under ledelse af købmand Peter Berg i Nexø, et samarbejde, der fortsatte med tre andre skibe i årene efter.

A. P. Hansen havde andele i fem store skibe af vidt forskellig størrelse. Vi ved ikke meget om disse skibes rejser, bortset fra 'Margrethe', der er grundigt beskrevet i min og Knud Harilds 'bog' fra 2008. Men man må forestille sig, at de mindre skibe har været brugt til den nære Østersø-sejlads med træ og Nordsø-sejlads med især kul fra Østengland. De større skibe, som 'Margrethe' og ikke mindst 'Elene' ved vi har sejlet også i Atlanterhavet til Nord-, Mellem- og Sydamerika. Derimod kendes ikke til rejser til for eksempel Nordatlanten (Grønland og Island) eller til det indiske ocean og Stillehavet.

De fem skibe kan kort beskrives således:

'Seiren' – jagt – NGPR – brutto: 40 T, netto: 37 T

Bygget 1855 af Henrik Hansen, Svaneke til Mogens Smidt, Svaneke
A. P. Hansen 1/18 part – M. Smidt 2/3 – sønnerne Hans 1/6 – Christian 1/18 – Mogens 1/18
Strandet og kondemneret 1880 ved Skanør, Sverige. Føreren J. F. Hansen omkom.

'Margrethe' – barkentine / 3 m. skonnert – NGSR – brutto: 196 T, netto: 186 T

Bygget 1871 af J. H. Brandt, Nexø
A. P. Hansen 7/16 part – J. P. Dahl, H. P. Dahl, P. Berg og brødrene Jørgensen, skomagere i København hver 2/16 – M. Berg 1/16. Ført af svigersønnen J. P. Dahl 1871-1877 og 1892-1897, sønnen N. P. Hansen 1877-1883 og af svigersønnen N. P. Aakjær 1883-1892. Solgt til Skillinge 1898 for 10.000 kr., strandet på Sandhammeren 1905.

Man kan undre sig over, at et par skomagere i København – brødrene Jørgensen – var investorer i et skib fra Nexø. Men de var venner af familien i Listed, idet skomagere var født i Svaneke. Den ældste

bror – Johan – stod i lære hos A. P. Hansens svoger, skomager Peter Pedersen i Svaneke og flyttede til København. De havde skomagerværksted i Brogade 13 på Christianshavn i mindst 30 år fra midten af 1850'erne.

'Trois Frères' – brig – NLMD – brutto: 146 T, netto: 140 T

Bygget i Frankrig ukendt år, købt til Nexø på auktion for 3805 rigsdaler (svarende til 7610 kr. ved omvekslingen i 1875) efter stranding ved Christiansø under stormfloden i 1872.

A. P. Hansen – P. Berg – H. Berg – H. I. Munch – N. L. Harild – Johanne Munch – J. P. Dahl - R. C. Munch – Johan og Carl Jørgensen – alle 1/10 part. A. P. Hansens andel i købet altså 380 kr. Her-til kommer formentlig en hel del mere til istandsættelsen. Drevet i land under stærk storm og sunket ved Dunkerque 1882.

'Elene' – bark – NRVS – brutto: 503 T, netto: 481 T

Bygget 1864 i Monston, New Brunswick, købt i 1877 for 30.000 francs og sejlet i sænk 1885.

A. P. Hansen 6/24 part – N. P. Hansen og J. P. Dahl hver 3/24 – Bdr. Jørgensen 6/24 – P. Berg, J. Berg og A. Bærildsen hver 2/24. A. P. Hansens andel i købet altså 7.500 francs.

Blev ført af svigersønnen J. P. Dahl 1877-1885

'Lovise' – bark – NKHQ – brutto: 253 T, netto: 240 T

Bygget 1862 af N. Jacobsen, Aabenraa og købt i 1879 til Nexø.

A. P. Hansen 9/32 part – J. P. Dahl, M. Davidsen, C. Jørgensen og Chr. O. Ipsen hver 1/32 – H. Dahl 2/32 – P. Berg 3/32 – A. Larsen 5/32 – A. Bærildsen, O. Mogensen og L. Seidelin hver 3/32. Solgt 1892 til Kalmar, Sverige for 7.000 kr.

Skibenes ejerforhold og spredning af risiko

Selv om de enkelte skibe var forsikrede, var der stor risiko forbundet med sejlskibsfarten. Eksempelvis strandede eller sank hele tre af A. P. Hansens fem skibe. Derfor spredte man risikoen ved at skibene blev finansieret ved partsrederi, hvor hver investor havde mindre andele i mange skibe.

Investorkredsen i A. P. Hansens skibe ses foruden familien mest at være lokale erhvervsdrivende. Typisk købmændene: Smidt fra Svaneke og Berg og Munch fra Nexø (og deres familier), men det var også almindeligt, at skibsførerne af de enkelte skibe også havde andele i skibet. Det gælder for eksempel A. P. Hansens familie, de tre svogre J. P. Dahl, N. P. Hansen og N. P. Aakjær (se også næste kapitel).

Endelig har der også været andre sejlskibsinteresserede, der brugte skibsanparter som investering. Her skal specielt nævnes brødrene Jørgensen, der ses at have investeret i de sidste fire af A. P. Hansens skibe. De var skomagere i København, og man kan undre sig over, hvorfor de investerer i Nexøs sejlskibe. Men de viser sig at stamme fra Svaneke, hvor de gik i lære hos skomager Peter Pedersen, som var søn af A. P. Hansens svigerfar Peder Andersen (se kapitel 8). De har altså haft kontakt til A. P. Hansen og hans familie gennem årene.

A. P. Hansens skibsinvesteringer

A. P. Hansens engagement i sejlskibsfarten kan dog ikke måle sig med de større skibsredere på Bornholm, som P. Berg i Nexø. Så det skal nok ses som både en investering og en måde at få sat sine børn godt i vej. Svigersønnen J. P. Dahl første således 'Margrethe', 'Elene' og 'Freya', sønnen

Niels Peter Hansen var styrmand på 'Trois Frères' og skibsfører på 'Margrethe' og svigersønnen Niels Peter Aakjær var også fører af 'Margrethe'. Det er ikke klart i hvor stor grad A. P. Hansen har brugt disse skibe til at transportere sine egne varer, men næppe i noget større omfang.

Hvis man beregner A. P. Hansens andele i de nævnte kvaser og store skibes bruttotons, kan hans og familiens engagement i skibsfarten illustreres på denne kurve:

De første 20 år udgøres stort set kun af fiskekvaserne med begrænset tonnage. Men ved bygningen af 'Margrethe' i 1871 og ikke mindst købet af den meget store 'Elene' i 1877 tog A. P. Hansens virksomhed virkelig fart. Den kulminerede i begyndelsen af 1880'erne med en total tonnage på 400 indtil 'Elene' blev sejlet i sænk i 1885. Men som det ses var også den øvrige familie dybt involveret – og det gjaldt især svigersønnen og skibsføreren J. P. Dahl – således at familiens samlede tonnage kulminerede i disse år på ca. 600 bruttotons.

Herefter gik det hurtigt ned ad bakke. De store sejlskibes tid var forbi og investeringen blev ikke omstillet i tide. Til illustration kan nævnes, at 'Margrethe's værdi efter A. P. Hansens død i 1889 hurtigt faldt fra omkring 24.000 kr. til 10.000 kr. ved salget i 1898 samtidig med at indtjeningen på grund af de dårlige konjunkturer faldt og faldt. Familien overtog i 1889 A. P. Hansens engagementer inden de endeligt afviklede det hele hen mod århundredeskiftet. Men da var det allerede for sent. Familien havde tabt store summer på sine investeringer i de efterhånden urentable store sejlskibe.

A. P. Hansens økonomiske transaktioner

Der er ingen tvivl om, at A. P. Hansens virksomhed som både købmand, jordopkøber og ikke mindst skibsreder har krævet en del økonomiske transaktioner. Kun en del af alt dette er bevaret og dermed er der ingen mulighed for at følge hans virksomhed økonomisk.

Følgende dokumenter er bevaret hos Knud Harild:

Gældsbevis på 500 Rigsdaler fra 1871

Lån hos Nexø, Svaneke og Omegns Sparekasse mod sikkerhed hos svogeren Hans J. Dahl. Indfriet med 500 kr. i 1889 i forbindelse med A. P. Hansens død. Gældsbeviset fra 1871 kunne være udstedt i forbindelse med bygningen af 'Margrethe' i Nexø, mens de meget større lån fra 1878 og 1880 kunne være sket i forbindelse med køb af barken 'Elene'.

Panteobligation på 2000 kr. fra 1877

Lån hos Kjøbenhavns Handelsbanks filial i Rønne mod sikkerhed i aktier fra Dampskibsselskabet af 1866 og Østbornholms Dampskibsselskab. Angivet som betalt, men ikke hvornår.

Gældsbevis på 5000 kr. fra 1878

Lån hos Nexø Sparekasse mod sikkerhed hos svigersønnen J. P. Dahl. Indfriet med restbeløbet 450 kr. i 1890 efter A. P. Hansens død.

Gældsbevis på 1000 kr. fra 1880

Lån hos Nexø Sparekasse mod sikkerhed hos sønnen N. P. Hansen. Indfriet med restbeløbet 800 kr. i 1887.

Skadesløsbrev fra 1886

Kredit på op til 300 kr. hos ”auktionsinkassator fuldmægtig Høst” i Svaneke mod pant i noget af A. P. Hansens ejendom. Afløst med indbetaling på 107 kr. i 1891 efter A. P. Hansens død. Skadesløsbrevet med en – i forhold til de tidligere beløb – relativ lille kredit på 300 kr. kunne tyde på, at A. P. Hansen havde økonomiske problemer i 1886 hen mod slutningen af sit liv. Denne kredit blev åbnet kort efter barken 'Elene's forlis og kan måske have forbindelse hertil.

Del III: Anders Peter Hansen– arven og børnene

Min tipoldefar Anders Peter Hansen døde i 1889, kun 2 år efter hans kone Nicoline Margrethe døde i 1887. Han var som avlsbruger, købmand, fiskeeksportør og skibsejer en driftig mand og efterlod sig ved sin død foruden Listedgård med tilhørende områder kvasen 'Nicoline' og 7/16 andele i skonnerten 'Margrethe'. Men han efterlod sig, som nævnt, i forrige kapitel, også gæld som familien måtte indfri i årene efter.

Kvasen 'Nicoline' blev solgt i 1894 og kvasen 'Freya' overgik til svigersønnen J. P. Dahl, som førte skibet indtil 1892. Andelene i skonnerten 'Margrethe' blev delt mellem børnene, dog således at de fleste 4/16 gik til den daværende skibsfører og svigersøn N. P. Aakjær. Værdien af 'Margrethe' blev sat til 16.000 kr., og N. P. Aakjær måtte derfor udrede 750 kr. til de øvrige arvinger for sine ekstra 3/16 parter.

Listedgård og alle hans grunde og indbo blev kort før A. P. Hansens død solgt til hans yngste søn Peter Theodor Hansen for 25.000 kr. Det var en pæn sum, som skulle betales ved at P. Th. Hansen overtog A. P. Hansens gæld på 10.000 kr., 10.000 kr. skulle betales kontant og de sidste 5.000 kr. ved pant i Listedgård.

I betragtning af hans store ejendomsbesiddelser og omfattende parter i forskellige skibe har arven dog alligevel været begrænset. De fleste af A. P. Hansens penge har formentlig gået tabt i hans senere år på grund af de dårlige tider for sejlskibsfarten.

A. P. Hansen døde dog som en højt respekteret mand, belønnet med en dannebrogssorden for sin store indsats for Listed fiskerleje. Det siges at tilstrømningen til hans begravelse var så overvældende, at følget af hestevogne uden ophold strakte sig fra Listed til Skt. Ibs kirke, hvor begravelsen fandt sted.

Børnene født 1845 til 1856

Anders Peter og Nicoline fik i alt seks børn i perioden 1845 til 1856, men de to første døde inden de blev et år. Herefter fulgte **Andrine Margrethe Hansen** (1848-1892), **Niels Peter Hansen** (1851-1932) og tvillingerne **Caroline Marie Hansen** (1856-1925) og **Peter Theodor Hansen** (1856-1949). Foruden disse børn tog de også et plejebarn til sig i 1869, nemlig min oldefar, den da 11-årige Niels Peter Aakjær. Han var i familie med Nicoline, idet Nicoline og N. P. Aakjærs far var kusine og fætter. Caroline Marie blev gift i 1885 med sin plejebroder og halvfætter Niels Peter Aakjær.

Andrine Margrethe Hansen og skibsfører Jens Pedersen Dahl

Den ældste datter Andrine blev gift i 1869 med skibsfører **Jens Pedersen Dahl** (1839-1897) fra Årsdale. De boede fra 1870 i Nexø i Nørregade i samme hus som søsteren Caroline og hendes mand

skibsfører Niels Peter Aakjær. Caroline og N. P. Aakjær flyttede dog fra huset i Nexø, da han fik job som fyrassistent på Hjelm fyr i 1892. Samme år døde Andrine. I de mere end 20 år de to familier boede sammen sejlede de to svogre med forskellige skibe. De var derfor sjældent hjemme, selv i løbet af vinterperioden, så de to søstre Andrine og Caroline Marie har formentlig haft glæde af hinanden i opdragelsen af deres børn.

Andrine ved jeg ganske lidt om, bortset fra at hun fødte otte børn og døde i en relativ ung alder som 44-årig i 1892.

J. P. Dahl var født med saltvand i blodet og førte gennem en 30-årig karriere en række af svigerfaderen A. P. Hansens skibe. Han var søn af kvaseskipper Peder Jensen Dahl fra Årsdale. Desuden var hans 9 år ældre storebror Hans Peder Dahl også skibsfører og investor i familieskibet 'Margrethe'.

J. P. Dahl var skibsfører på barkentinen 'Margrethe' fra den blev bygget i 1871 indtil 1877, hvor han overtog Nexøs største skib barken 'Elene'. Den var bygget i Monston, New Brunswick i 1864 og blev erhvervet for 40.000 kr. i Antwerpen. 'Elene' og dermed J. P. Dahl blev sejlet i sænk i 1885 ved Skagen af et dampskib 'General Roberts' af Cardiff. 'Elene' gik ned, men besætningen og J. P. Dahl blev reddet. Herefter blev han først skibsfører den lille fiskekvas 'Nicoline'. Han fik et par år senere den lidt større galease 'Freya' at føre indtil svogeren N. P. Aakjær gik i land i 1892, hvor J. P. Dahl igen blev skibsfører for Margrethe. Den fortsatte han at sejle med indtil sin død i august 1897.

Der er ikke mange optegnelser fra J. P. Dahls tid. Det der findes om hans tid som skibsfører af 'Margrethe' er omtalt i min og Knud Harilds bog fra 2008. Fra hans tid på 'Elene' findes brudstykker fra N. P. Hansens breve fra årene 1880-83, hvor han enten skriver til Dahl eller omtaler hvor Dahl er i sine breve til skibsreder P. Berg.

1880

Her er Dahl omtalt i Kronstad (maj), København (juli), en rejse fra Kotka til Bordeaux med flax (juli), Wilmington (oktober-december)

1881

Liverpool (januar-februar), Wilmington (april), Nexø (maj-juni), Wilmington (oktober)

1882

Her er Dahl i Nexø vinteren over mens 'Elene' blev ført af kaptajn Olsen. Han er omtalt i Wilmington (marts) og Hamburg (maj), hvor Dahl igen er omtalt som fører af 'Elene': Hamburg (maj-juni) og Wilmington (september-december)

1883

Dahl er igen omtalt i Wilmington (januar-februar), Nexø (marts), Riga (juni) og endelig Grimsby til København med kul (august)

I disse år har Dahl altså rejst flittig over Atlanten til Wilmington på samme måde som N. P. Hansen sejlede med 'Margrethe'.

J. P. Dahls skibsanparter

J. P. Dahl havde som sin svigerfar andele i en række skibe. Omfanget var knapt så stort som A. P. Hansen, men dog betydeligt, og det steg noget efter A. P. Hansens død i 1889, hvor J. P. Dahl overtog sin retmæssige fjerdedel af svigerfarens parter. Han overtog også rederrollen for de to kvaser, som familien beholdt, nemlig 'Nicoline' og 'Freya' indtil de blev solgt i henholdsvis 1894 og 1898.

Jeg er vidende om, at J. P. Dahl havde parter i disse seks skibe, herunder i de tre skibe han var skibsfører af, men han kan have haft flere:

Kvasen 'Nicoline': (reder 1889-1894) (skibsfører 1886-87) 1/4 part fra 1889-1894

Galeasen 'Freya': (reder 1889-1898) (skibsfører 1888-1892) 8/16 part fra 1887-1889 og 9/16 part fra 1889-1898

Barkentinen 'Margrethe': (skibsfører 1872-1877 og 1892-1897) 2/16 part fra 1872-1889 og 3/16 part fra 1889-1898

Briggen 'Trois Frères': 1/10 part fra 1872-1882

Barken 'Elene': (skibsfører 1877-1885) 1/8 part fra 1877-1885

Barken 'Lovise': 1/10 part fra 1879-1892

Andrine og J. P. Dahl fik otte børn. Af disse døde de to inden for deres første leveår. Andrine døde i 1892. I 1890 boede fem børn hjemme, og det er sandsynligvis disse fem børn, der er med på billedet. Den næstældste søn Ludvig (ham i uniform på billedet) var i perioden 12. august 1889 til 29. juli 1890 ude at sejle med N. P. Aakjær på 'Margrethe' som ungmand. Af N. P. Aakjærs regnskabsbog fremgår, at han kom ombord i Nexø og afmønstrede i Nakskov efter 11 måneder og 18 dage. For dette års arbejde havde Ludvig fortjent en hyre på i alt 324,80 kr. Ludvig var med på ture til Antwerpen, Langøre, Gammelby, Maracaibo, Liverpool og altså Nakskov.

Hvem der tog sig af børnene i perioden fra 1892-97, hvor moderen var død og J. P. Dahl var ude at sejle med 'Margrethe', eller for den sags skyld i perioden efter J. P. Dahls død, ved jeg ikke.

Niels Peter Hansen skibsfører og bonde på Nørregård

A. P. Hansens ældste søn Niels Peter Hansen (1851-1932) kom tidligt ud at sejle. Som søfartsuddannet kom han ud at sejle med den dengang nybyggede skonnert 'Margrethe' som navigatør i 1871 med svogeren J. P. Dahl som kaptajn. Senere blev han styrmand på briggen 'Trois Frères'.

N. P. Hansens liv kan følges i stor detalje, da hans dattersøn, Knud Harild har arvet en meget stor mængde efterladte papirer og fotografier fra N. P. Hansens virke.

Knud Harild har skrevet om sin morfar i bogen om Svanekes søfart, og her bringes nogle citater:

"N.P. Hansen blev gift 1880 med Anine Marie Sørensen, datter af Jacob Sørensen og Sofie Marie Sørensen (født Lund) på Nørregård i Ibsker; de bosatte sig i Nexø. De næste 5-6 år sejlede N. P.

Hansen som skipper på "Margrethe" i Østersøen og ikke mindst i Atlanterhavet, mellem New York, Wilmington N.C. og Buenos Aires, med afstikkere til Europa. Wilmington i North Carolina var blevet en slags base for ham, idet hans gamle skolekammerat fra Svaneke, Ludvig Hansen, havde opbygget en solid købmandsforretning og skibshandel der, - efter sigende havde han tjent penge dertil ved salg af "Mirakelvand". De to arbejdede tæt sammen og blev enige om at indkøbe et større skib, som N.P. Hansen skulle føre. Egentlig ville han gerne flytte til Amerika, men det var hans kone stærkt imod. "

Han ønskede sig at føre et større skib, og:

"I september 1883 overtager N.P. Hansen i Liverpool barkskibet "Rialta", ejet af en englænder ved navn Harry Gibbons Smallbones, og bygget i Annapolis (Nova Scotia) i 1867, og januar 1883 købt af L. Hansen & Co. for 5000 dollars og omdøbt til "Rialto" (BRT. 456,07 og NTR 438,18).

Da N.P. Hansen ikke havde amerikansk søder amerikansk flag, hvorfor "Rialto" blev hjemmehørende i Svaneke med kaptajn M.J. Juul som korresponderende reder. Skibet blev forsikret i det Bornholmske Søassurancekompagni for maksimumbeløbet 24.000 kr."

N. P. Hansen blev dog efterhånden træt af søfarten og gik i land:

"At være skibskaptajn var faktisk et rakkerliv, langt fra kone og børn i årevis, dette sammen med stigende fragtpriiser på grund af konkurrencen fra dampskibene gjorde, at N.P. Hansen blev træt af sømandslivet, og gik i land i januar 1887.

Han havde da fået tilbudt at overtage Nørregård i Ibsker, idet hans svigerforældre ville på aftægt. De havde dertil købt fru Hintzes hus i Vestergade i Svaneke i 1886.

N.P. Hansen satte så al sin dygtighed og energi ind i landbruget, ikke mindst Andelsbevægelsen havde hans store interesse. Han var med til at stifte Brugsforeningen og Banken i Svaneke, og var begge steder formand for bestyrelsen i mange år. Han var lige til sin død Bornholms repræsentant i Andelscementfabrikken i Aalborg og i Andelsforsikringssselskabet Ydun, kirkeværge i Ibsker og vurderingsmand m.m. blev det også til.

Helt glemte han ikke sin tilknytning til søen. "Rialto" overtog hans styrmand Jørgensen, indtil den blev solgt til Sverige i 1891. Kaptajn Jørgensens næste skib barken "Jørgensen" tog han anpart i, og hans næstældste søn Hans Andreas Hansen kunne så følge i faderens fodspor, og få sine første år på søen med barken "Jørgensen". Hans Hansen var senere en agtet kaptajn i 66-selskabet i mange år.

N.P. Hansen var også med til at stifte aktieselskabet "3-master Skonnert Hermann", i et forsøg på at fastholde skibsbygningen på Bornholm ved at prøve nye veje med jernskibe, bygget på Rønne Maskinfabrik til købmand P. Berg, Nexø.

Han havde også interesser i "familiens" skibe, skonnerten "Margrethe", galeasen "Freya" og kvassen "Nicoline". "

Og videre:

”Først omkring 1910 afvikler N.P. Hansen sine interesser i søfarten, men fortsætter sine andre aktiviteter indtil han i 1915 overdrager Nørregård til sin yngste søn Johannes, og køber sin kusines hus, Vigebakken 7 i Svaneke.

Her bor han med sin kone til sin død i 1932, 81 år gammel. Her kom hans gamle barndoms ven fra Wilmington, Ludvig Hansen, på besøg engang i tyverne og de to gamle herrer mindedes de gode gamle dage i Listed og Svaneke, ikke mindst da de lejede en båd for at pilke torsk, - som så ofte i barndommen.”

Huset på Vigebakke 7 blev senere overtaget af hans ældste søn, **Jacob Peter Hansen** (f. 1881). Jacob Peter Hansen var postfuldmægtig, og blev af min farmor altid omtalt som “fætter Jacob” (Gunhild har nævnt, at han også blev kaldt “fætter grantræ” fordi han var så lang). Han forblev ugift og levede længe, idet jeg kan huske ham fra nogle familiefester. Fætter Jacob boede på sine gamle dage i Vigebakke 7 i Svaneke. Huset blev oprindeligt opført af skipper Hans Jensen Dahl i 1843, en svoger til A. P. Hansen, gift med hans ældste søster Karen Kirstine. Vigebakke 7 er nu beboet af Niels Peter Hansens dattersøn, arkitekt Knud Harild.

N. P. Hansens mellemste søn **Hans Andreas Hansen** (f. 1883) fulgte slægtens søfartstraditioner og blev kaptajn på et 66-skib. De sidste 3 børn var piger: **Helene Marie Hansen** (1889-1931), der blev translatrice og boede i København, **Sofie Margrethe Hansen** (f. 1891), gift med apotekeren i Nexø, **Anton Arboe Harild** og **Herta Anine Hansen** (f. 1894), der blev sygeplejerske og gift med **Harald Rosbech** (d. 1945), sparekassedirektør i Rønne.

Peter Theodor Hansen - “onkel på Bakken”

A. P. Hansens yngste søn Peter Theodor Hansen (1856-1949) fik i modsætning til resten af familien ikke megen tilknytning til søfarten, men blev uddannet mejerist. Han blev gift i 1887 med **Frederikke Louise Myhre** (1860-1944), datter af maleren Hans Mikael Myhre (1823-1894). De fik ingen børn.

P. Th. Hansen overtog i 1889 foruden Listedgård også faderens hverv som formand for fiskerlejet. Denne post beholdt han dog i mindre end 10 år, idet det allerede i 1899 var angivet, at formanden hed Hans Junius Hermansen.

A. P. Hansens jordbesiddelser var store. Foruden Listedgård bestod de af hele 27 punkter i salgskontrakten fra 1889. Jordene blev efterhånden solgt fra, og han lavede en række udstykninger også af Listedgårds jorde. I 1914 var det slut. P. Th. Hansen solgte Listedgård og flyttede til Svaneke.

Familien samlet på Møllebakken. På bænken ses Theodor Aakjær i midten med P. Th. Hansen med fipskægget til højre. Bag ham ses min mor og Frederikke Myhre. Nr. to fra venstre er min farfar Nicolaj Aakjær og til højre herfor ses hans søster Margrethe Aakjær. Hun har øjenkontakt med P. Th. Hansen. Er muligvis fra PThH's 85-års fødselsdag 21. august 1941.

Allerede ved folketællingen i 1901 boede den da 16-årige niece **Margrethe Aakjær** (datter af Marie og N. P. Aakjær) hos P. Th. Hansen og Frederikke Myhre. Denne tilknytning holdt i mange år, og Margrethe passede de to efter de solgte Listedgård i 1914 og flyttede til Svaneke. Her byggede de hus på Møllebakken 22, og P. Th. Hansen blev i familien omtalt som “onkel på Bakken”.

Møllebakken 22.

De ting, som vi har arvet fra Listedgård, er arvet dels via datteren Caroline og senere min farfar Nicolaj Aakjær, dels via Peter Theodor og faster Margrethe, som arvede “onkel på Bakken”. Det drejer sig især om bornholmeruret på billedet, samt mindre ting som to billeder af A. P. Hansen og N. M. Pedersen opmalet med farve på metalplader som ses på forsiden af kapitel 7.1.